

DE MOLUKKERS

Coen Verbraak

DE MOLUKKERS

Een vergeten geschiedenis

ALFABET UITGEVERS

2021

© Coen Verbraak
Omslagontwerp bij Barbara
Omslagbeeld Fotocollectie MHM/
coll. R.P. van Petersen-ten Bruggencate
Auteursfoto Frank Ruiter/Lumen
Typografie binnenwerk Peter Verwey

ISBN 978 90 213 4000 5

NUR 321

alfabetuitgevers.nl

Alfabet Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van dit boek is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

INHOUD

Voorwoord

7

Historische achtergrond

13

Non Aponno

23

Frans Palyama

33

Frieda Souhuwat-Tomasoa

45

Johnny Manuhutu

61

Frits Sahertian

81

Noes Solisa

99

Sam Pormes

111

Pieter Anthony

127

Ron Habiboe

141

Simon Tahamata

157

Dinah Marijanan

171

Ben Manusama

187

Jeftha Pattikawa

203

Emerson Terinathe

213

VOORWOORD

Het was niet de eerste keer dat ss Kota Inten de haven van Rotterdam binnenvoer. Het stoomschip pendelde al langere tijd heen en weer tussen Indonesië en Nederland. Maar die 21ste maart 1951 verschilde de populatie aan boord toch duidelijk van alle eerdere keren. Op het schip bevonden zich zo'n duizend Molukkers; KNIL-militairen met hun gezinnen.

Tussen eind maart en eind juni 1951 zou er twaalf keer zo'n schip in de havens van Rotterdam en Amsterdam aanmeren, met in totaal 12.500 Molukkers. Of 'Amboezen', zoals ze toen meestal werden genoemd.

De Molukse militairen hadden in Indië gevochten voor het KNIL, het Koninklijk Nederlands-Indisch leger. Maar nadat Nederland zijn kolonie na een bloedige dekolonisatieoorlog was kwijtgeraakt en het KNIL in 1950

was opgeheven, was er in het Indonesië van Soekarno geen plaats meer voor de Molukse KNIL'ers. Door hun trouw aan Nederland waren ze aan de verkeerde kant van de geschiedenis beland. Daarom kwamen ze naar Nederland. Tijdelijk, zo was de verwachting. Zodra de politieke situatie in Indonesië weer tot rust gekomen was zouden ze vast weer terugkeren. Dan zou er misschien ook ruimte komen voor hun eigen onafhankelijke Republiek Maluku Selatan (RMS). Het werd het begin van een ongewilde ballingschap in Nederland. Want 'tijdelijk' werd definitief. In de BNNVARA-serie *Molukkers in Nederland – zeventig jaar op weg naar huis* vertellen Molukkers hun verhaal. In dit boek vindt u de uitgebreide versie van de veertien interviews. Sommigen van hen zijn ook bij veel Nederlanders bekend, zoals oud-Ajax-voetballer Simon Tahamata en Massada-voorman Johnny Manuhutu. Voor de meesten van hen geldt dat niet. Dat doet uiteraard niets af aan de kracht van hun verhaal. Een verhaal van trouw (aan Nederland) en ontrouw (aan hen), van gebroken beloftes, van verzet en acties, en van heimwee, verlangen en vervlogen idealen. Hoe was het voor hen om noodgedwongen alles achter te moeten laten en aan de andere kant van de wereld een nieuw bestaan te moeten opbouwen? Wanneer durfden ze hier werkelijk te wortelen? En is dat gelukt?

Of is die spreekwoordelijke koffer om morgen terug te kunnen keren altijd onder hun bed blijven staan?

De Molukkers. Een vergeten geschiedenis vertelt het aangrijpende verhaal van de eerste generatie die uiteindelijk lijdzaam berustte in haar lot, van de tweede generatie die zich juist fel verzette (via gewelddadige acties en kapingen) en de generaties daarna die vervolgens schijnbaar moeiteloos hun weg in Nederland leken te vinden.

Voor boek en serie sprak ik met veertien Molukkers; de oudste was vijfentachtig en had de overtocht in 1951 nog meegemaakt, de jongste was tweeënveertig. Het was een fascinerende ervaring om met ze te praten. Vooral omdat de geschiedenis door hun relaas zo tastbaar werd.

Het aantrekkelijke van *oral history* is dat je in gesprek met ooggetuigen heel dicht bij de gebeurtenissen van toen kunt komen. Op die manier kun je de geschiedenis min of meer een hand geven. Een nadeel is dat de herinnering bepaalde gebeurtenissen vervormt. Niet bewust, maar omdat de menselijke geest nu eenmaal zo werkt. Bovendien kan een verhaal langzaam van kleur verschieten naarmate het vaker is doorverteld. Min of meer zoals een mug in een doorfluisterspel

ongemerkt in een muis kan veranderen. Dat speelde ook bij dit project soms een rol. Móchten Molukkers de eerste jaren voor invoering van de zelfzorg in 1956 nou werkelijk niet werken, zoals de meesten van hen zich dat herinneren? Officiële overheidsstukken uit die tijd zeggen iets anders. Mochten ze de eerste jaren van hun verblijf in de woonoorden echt niet zelf koken? Of bood de beperkte omvang van hun barak die gelegenheid domweg niet? En kwamen ze werkelijk op dienstbevel naar Nederland, of hebben ze dat vooral zo belééfd? Soms zeggen archiefstukken iets anders dan wat mensen zich herinneren. Dat roept de vraag op wat nou eigenlijk ‘geschiedenis’ is; is dat wat zwart-op-wit terug te vinden is in bronnen, of gaat het om de manier waarop mensen gebeurtenissen ervaren en beleefd hebben? Wat voor mij de doorslag gaf was dat het vóór alles het verhaal van de Molukkers moest zijn, verteld door de Molukkers zelf.

Voor de BNNVARA-televisieserie kon ik leunen op de bevlogen research en redactie van Rens Broekhuis en schrijfster Sylvia Pessireron. Ook Sander van den Eeden en Herman Meijer van BNNVARA dachten intensief mee bij de totstandkoming van de serie. Beeldresearcher Fem Verbeek wist met haar gedegen spit- en speurwerk

VOORWOORD

het verleden een indringend gezicht te geven. Voor het boek was de steun van Catharina Schilder en Arend Hosman van Alfabet Uitgevers cruciaal. Hun enthousiasme en toewijding zorgden ervoor dat *De Molukkers. Een vergeten geschiedenis* er ook echt kwam.

En uiteraard dank ik alle Molukse geïnterviewden voor het vertellen van hun verhaal. Het was een eer om dat vast te mogen leggen. Want het is niet alleen hún verhaal, maar ook een essentieel onderdeel van onze eigen Nederlandse geschiedenis. Omdat het verhaal van de Molukkers óns verhaal is.

Coen Verbraak, mei 2021